

Dr. KOVÁCS LAJOS

EVANGÉLIUM ÉS EGYHÁZ

Püspöki jelentés az 1986. november 20—1987. november 30. közötti időszakban végzett szolgálatról.

Múlt évi főtanácsi ülésünket 1986. december 6—7. napjain tartottuk. Az azóta eltelt időszakról az alábbiakban terjesztem elő jelentésemet.

1. Személyi változások

a. Egyházi központunkban a nyár folyamán szomorú esemény történt. Tana Ferenc főszámvevő hat heti szenvedés után 59 éves korában augusztus 12-én elhunyt. Közel 15 évig állott egyházunk szolgálatában. Pontos munkája, valamint egyházunk vezetői és minden tagja iránti kifogástalan magatartása, baráti melegsége, igaz embersége mindnyájunk előtt kedvessé tette. Az utóbbi hat esztendőben végzett püspöki vizsgálatok mindenikén nagy buzgósággal vett részt. Köszönjük hűséges szolgálatát. A temetési szolgálatot Kolcsár Sándor közügyigazgató végezte, a sírnál dr. Szabó Árpád teológiai tanár búcsúztatta. Emlékét kegyelettel őrizzük.

Egyházi Képviselő Tanács, a Főtanács utólagos jóváhagyása reményében, október 1-től kezdődően a főszámvevői állásra *Farkas Dénes* pénzügyi ellenőrt, az ő helyébe pedig *Durugy Lorándot*, a Pénzügyi Bizottság tagját alkalmazta. Mindkettőjük munkájára Isten áldását kérjük.

b. Lelkészi kinevezések.

Pál Ádám haranglábi lelkészt 1987. február 1-től áthelyeztem a vadai egyházközségbe.

Pálfi Dénes bethlenszentmiklósi segédlelkészt 1987. május 1-től kineveztem ugyanebbe az egyházközségbe rendes lelkésznek.

Fülöp Dezső tarcsafalvi lelkészt 1987. május 1-től áthelyeztem a mézskői egyházközségbe.

Orbán Fitori Dezső székelymuzsnai segédlelkészt 1987. szeptember 1-től kineveztem rendes lelkésznek Kálnokra.

Pap László bágyoni segédlelkészt 1987. november 1-től rendes lelkésznek kineveztem ugyanebbe az egyházközségbe.

c. Lemondások

Várady Zoltán kálnoki lelkésznek, aki ellen meg nem felelő magatartása miatt már korábban fegyelmi eljárásra került sor, viselkedése miatt a gyülekezet döntése értelmében 1987. április 17-én lelkészi állásáról le kellett mondania.

Megdöbbenéssel vettük tudomásul, hogy *Fazakas Dénes* oklándi lelkész 1987. augusztus 9-én országunkat törvénytelen módon családjával

együtt elhagyta és munkahelyére nem tért vissza. Ezt a cselekedetét elítéljük, mert ő egyházunk és népünk iránti fogadalomtételét, amelyet esküjével is megpecsételt, megszegte, ahhoz hűtlenné vált.

d. Nyugdíjazások

Székely Gergely lelkész 1987. április 1-től, 66 éves korában, betegsége miatt, püspöki engedéllyel nyugalomba vonult, 43 évi szolgálata után. Egyházunkat Kocsordon 2, Verespatakon 3, Tordaturon 7 és Mészkon 31 évig hűséggel szolgálta.

Fejér Ignác gépkocsivezető és karbantartó 1987. július 1-től, 60 éves korában nyugdíjba ment. 33 évi szolgálatából 13 évet töltött egyházunknál.

Nyugalomba vonult atyánkfiain további életére Isten áldását kérjük.

2. Püspöki tevékenységem

a. Egyházi szolgálatok

1986. *utolsó estéjén* a kolozsvári belvárosi templomunkban szószéki szolgálatot végeztem.

1987. *január 1-én* a püspöki lakásban végbement a hagyományos fogadás, amelyen az egyházi központ tagjai, teológiai tanárok, lelkészek és egyháztagok nagy számban vettek részt. Újévet köszöntő beszédében dr. Erdő János egyházi főjegyző adott számot az elmúlt év fontosabb egyházi eseményeiről és vázolta az új esztendőben reánk váró feladatokat. Válaszbeszédemben egyházunk további életére Isten áldását kértem.

Január 11-én a kolozsvári 3. számú monostori egyházközség szeretetvendégségén bibliamagyarázatot tartottam.

Február 9—10. napjain részt vettem a Protestáns Teológiai Intézet ún. csendes napjain. Az unitárius hallgatók részére színvonalas előadásokat és bibliamagyarázatokat tartottak Török Áron sepsiszentgyörgyi, Benczédi Ferenc dombói lelkész és Szász Ferenc brassói segédlelkész.

Június 2—3 napjain a bukaresti és nagyszebeni Ortodox, valamint a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetek felekezetközi teológiai konferenciájának Kolozsváron tartott gyűlésén a fő téma a román nép és az együttélő nemzetiségek közötti testvéri együttélés és együttműködés volt a béke és haladás szellemében. A hozzászólások során ismertettem egyházunknak a fenti kérdésekben elfoglalt álláspontját.

Június 7-én, pünkösöd első napján, Székelykeresztúron, feleségemmel együtt, részt vettem az ünnepi istentiszteleten és úrvacsoraosztáson. Aznap délután a csekefalvi egyházközség szépen megjavított 150 éves templomában végeztem ünnepi szószéki szolgálatot. A gyülekezet ifjú lelkésze, Péterfi Sándor néhány évi itteni szolgálat óta elismerést érdemlő eredményekről számolhatott be.

Június 28-án a Protestáns Teológiai Intézet unitárius hallgatóinak évváró istentiszteletén végeztem szószéki szolgálatot.

Július 3-án Bukarestben részt vettem az Amerikai Egyesült Államok nagykövetsége által rendezett fogadáson.

Július 12-én és 19-én a kolozsvári belvárosi és monostori gyülekezet konfirmációi ünnepélyén vettem részt.

Augusztus 30-án Kadácsban, a 150 éves templom nagyon szépen, kívülről-belülről történt megjavítása alkalmából tartott ünnepi istentiszteleten végeztem a szószéki szolgálatot. Bíró József lelkész és Pálffy Ferenc gondnok buzgó irányítása mellett az áldozatkész gyülekezet dicséretre méltó munkát végzett. Az ünnepségen a községből elszármazott és

a templom megjavításához anyagilag hozzájáruló hívek nagy csoportja is részt vett. Lelkész beszámolója után dr. Molnár István köri felügyelőség gondnok és Báró József esperes tartalmas ünnepi beszédet mondtak.

Szeptember 17-én feleségemmel és András György előadótanácsossal együtt részt vettem Kolcsár Sándor esperes-lelkész édesanyja, özv. Kolcsár Jánosné Fazakas Mária temetésén, Marosvásárhelyen.

Szeptember 20-án a kálnoki egyházközségben részt vettem, feleségemmel és Farkas Dénes főszámvevővel együtt, Orbán Fitori Dezső volt székelymuzsnai segédlelkész rendes lelkészi beiktatásán. Meg vagyunk győződve, hogy az ifjú lelkész az egyensúlyában megrendült egyházközségben olyan munkát fog végezni, hogy annak eredményeképpen a gyülekezet egysége helyreáll.

Október 7-én a többi felekezetek püspökeivel együtt unitárius teológiai hallgatóinknak tanév eleji bibliamagyarázatot tartottam.

Október 20-án részt vettem Nagy Gyula református püspök 25 éves püspöki jubileumi ünnepségén.

November 5—6. napjain, teológiai tanárainkkal együtt, részt vettem azon a nagyszabású felekezetközi teológiai konferencián, amelyet a bukaresti Ortodox Teológiai Intézet rendezett köztársaságunk kikiáltásának 40. évfordulója és az 50. felekezetközi teológiai konferencia alkalmával. A gyűlésen az elnöki tisztet az ortodox egyház pátriárkája látta el. Felszólalásomban, teológiai tanárainkkal együtt, én is igyekeztem hozzájárulni a konferencia ünnepi hangulatának emeléséhez.

b. Püspöki vizitáció

Április 21-én, húsvét harmadnapján, a kolozs-tordai egyházkör egyházközségeinek meglátogatásával folytattam a püspöki vizitációt, amelynek tagjai: feleségem, András György előadótanácsos, Tana Ferenc főszámvevő voltak, valamint Benedek Sándor esperes és egy néhány egyházközségben Pál András és Balla József köri felügyelőség gondnokok.

Első állomáshelyünk az *alsófelsőszentmihályi* egyházközség volt. Göncz Mihály lelkész 25 éve végzi hivatástudattal szolgálatát ebben az egyházközségben feleségével, mint önkéntes énekvezérrel együtt. Ez alatt a negyedszázad alatt a gyülekezet életében fokozatos fejlődés tapasztalható. A templomlátogatás is a korábbi helyzethez képest sokat javult. Gyakran fogadnak legátust és a szószékcsérés hiterősítő istentiszteletek eredményesen folytak. A lelkész ügyviteli tevékenysége példás. Az egyházközség néhány évvel ezelőtt megjavította templomát és közelebbről a volt énekvezéri lakást szépen berendezett gyülekezeti teremmel alakította át. A reformátusokkal közös temetési énekkar működik. Az egyházközség buzgó gondnoka Bajka Sándor. Az esti istentiszteleten Bíró Sámuel református és Roșu Ștefan ortodox lelkészek mondtak köszöntőt. A községben a felekezetek között teljes az összhang.

Mészkon (április 22) látogatásunk idején lelkészváltás volt. Székely Gergely lelkész április 1-től nyugalomba vonult és a Tarcsafalváról áthelyezett Fülöp Dezső lelkész még nem kezdte meg szolgálatát. A vizitációt a volt lelkész és Halmágyi Góza gondnok fogadta. A kis lélekszámú gyülekezet nagy erőfeszítéseket tesz önállósága megtartásáért. A templomlátogatás jó. Az 50 évvel ezelőtt elhunyt Balázs Ferenc lelkész sírja szépen gondozott. Az egész, nagy kiterjedésű, végig kerítéssel ellátott temetőben példás a rend. Eltávozott lelkész ügyvezetése pontos volt. Meghagytuk a lelkészi lakás mielőbbi teljes befejezését és a fürdőszoba fel-

szerelését. Az esti istentiszteleten a püspöki vizitációt Mureşan Horaţiu ortodox lelkész is köszöntötte.

Sinfalván (április 23) az elmúlt évben lelkészváltás történt. Szabó Zoltán 10 évi szolgálata után az egyházi központban nyert alkalmazást; helyébe rendes lelkészként Buzogány Sándor volt vadadi segédlelkész került, az új gondnok Fodor József lett. Az utóbbi években a gyülekezet templomát két alkalommal is megjavította és nagy áldozatkészséggel, példaadó közmunkavállalással, valamint lelkész és Szolga Ödön volt gondnok közel két évi állandó, önfeláldozó irányító és tényleges segítő munkájával egy modern, minden igényt kielégítő lelkészi lakást épített. A hívek templomlátogatása nagyon jó; a hiterősítő szószerkesztés istentiszteleteken minden alkalommal nagyszámú gyülekezet vett részt. A téli időszakban rendszeresített szeretetvendégségek a gyülekezet évi költségvetéséhez anyagi tekintetben is nagyban hozzájárultak. Az ünnepi istentiszteleten részt vett Hoinărescu Ţepeş Horea vallásügyi hivatali felügyelő; üdvözlő beszédet mondtak Bocan Iuliu ortodox és Portik Hegyi Kelemen római katolikus lelkész. Az új vezetők eddigi munkája az egyházközség további eredményes tevékenységének biztosítója.

Várfalva (április 24) erőteljes egyházközségünk; ősi műemlék templomát a gyülekezet nagy áldozatkészségével nem régen javította ki. Lelkésze Nagy Ödön, énekvezére Pálfi Dénes. A gyülekezet templomlátogatása megnyugtató, áldozatkészsége példás. A hiterősítő istentiszteletek eredményesek voltak. Az ügyvitelt rendben találtuk. A gyülekezet a kisebb egyházközségeket anyagilag rendszeresen támogatja. A temető be van kerítve, szépen gondozott. A templomot és lelkészi lakást körülvevő kőkerítés megjavítása, amelyre a figyelmet felhívtuk, Korondi Dezső gondnok irányításával azóta meg is történt. Az istentiszteleten jelen volt Hoinărescu Ţepeş Horea felügyelő, valamint Bocan Iuliu ortodox beszo­l­gá­ló lelkész, aki újból köszöntötte a püspöki vizitáció tagjait és a nagyszámú gyülekezetet.

Aranyosrákos (április 25) öntudatos gyülekezete Lőrinczi Károly lelkész és Bartha Sándor gondnok vezetésével az utóbbi időben a lelkészi lakás javítását végezte el. Temploma szép rendben van. Az istentisztelet látogatása megnyugtató. 1975 óta a lelkész irányításával dalárda is működik az egyházközségben. Az orgonát villamosították. Az egyházközség legközelebbi terve a torony megjavítása. Egyházközségi temető nincs; a sírhelyek, amelyek parcellákra osztva az egyes családok birtokában vannak, szépen gondozottak. Az ünnepi istentiszteleten a püspöki vizitáció elismeréssel jegyezte fel hosszú időn át volt gondnokának és a Főtanács tagjának, Fodor Antalnak, eredményes tevékenységét. Ez az egyházközség is rendszeresen segíti anyagilag a segítségre szoruló közeli kis lélekszámú gyülekezeteket.

Bágyonba (április 26) vasárnap reggel érkezünk; meglepéssel szemléltük a szép nagy templomnak a gyülekezet áldozatkészségével véghezvitt külső és belső megjavítását, új ruhába öltöztetését. Látogatásunk alkalmával a gyülekezetben Pap László gyakorló segédlelkészi minőségben szolgált, akit utólag az egyházközség egyhangú meghívása alapján kineveztem rendes lelkésznek. A gondnok Kiss Gyula. A gyülekezet az utóbbi években új lelkészi lakást épített, de emeleti részének befejezése még hátra van; belső lépcsőháza is átalakítást igényel. Az énekvezéri lakást rendbe hozták és egyelőre gyülekezeti teremnek hasz-

nálják. A gyülekezet áldozatkészsége kifogástalan, de templomlátogatása nagyon gyenge, aminek csak részben a magyarázata, hogy temploma a hívek nagy részétől távol, a község legalsó részében van. Lelkész vasárnap délutánonként a község felső részében is tart istentiszteletet, amely látogatottabb. Új lelkész figyelmét felhívtuk minden egyes családnak minden évben való rendszeres meglátogatására. Az ünnepi istentiszteleten a hívek nagy számban vettek részt.

Október 21-én folytattuk a püspöki vizsgálatot a kolozs-tordai egyházkör hat újabb gyülekezetében. Ez volt az első alkalom, amikor a vizsgálaton hiányzott Tana Ferenc főszámvevő. Helyette utóda, Farkas Dénes volt a vizsgálószék tagja. A vizsgálat egy részén Pál András és Balla József felügyelőgondnokok is részt vettek.

Torockó (október 21) volt első állomásunk. A hívek az impozáns templomot a toronnyal együtt nagy áldozatkészséggel és buzgósággal kívül-belül teljesen megújították. A templomot és a lelkészi lakást körülvevő kerítést is megjavították. A templomlátogatás jónak mondható. Ferencz Gábor lelkész, Vajda István gondnok és Útő Gyula énekvezér voltak a keblitanács tagjai mellett a hosszú időn át tartó építőmunka irányítói. A gyülekezet a legtöbb sátoros ünnepen fogad legátust. Utasítást adtunk a temető kitakarítására.

Torockószentgyörgyön (október 22) Sándor Bálint lelkész 25 éve végzi gyülekezeti munkáját nagy buzgósággal és lelkiismeretességgel. Felesége az énekvezér, a gondnok Gábor János. A templom nagyon jó állapotban van, amelyet meleggé, bensőségessé tesz a sok ízléses kézimunka. A volt kántori lakásból átalakított gyülekezeti terem alkalmas szeretetvendégség tartására. A gyülekezet sátoros ünnepeken rendszeresen fogad legátust. A temetőnek egy része takarítást igényel. Felhívtuk a figyelmet a gyülekezet volt lelkészének, Siménfalvi György sírjának rendbetételére. Külön kiemeljük, hogy a torockószentgyörgyi leányegyházközségbe beszolgáló Lőrincz Zoltán feleynedi református és Pap László nagyenyedi római katolikus lelkész, előbbi feleségével együtt, megjelentek az istentiszteleten a püspöki vizsgálószék köszöntésére. A torockószentgyörgyi gyülekezet életét a bensőségesség jellemzi, ami az esti szeretetvendégségen is kifejezésre jutott.

Nagyenyedi (október 23) egyházközség ifjú lelkésze, Sándor Botond, a Barabás Miklós lelkész által megszervezett fiatal gyülekezetet nagy buzgósággal gondozza. Az öntudatos, lelkes keblitanács mellett a gyülekezet legnagyobb támasza Kelemen Miklós, aki gondnoki teendőit nagy hűséggel, hozzáértéssel és áldozathozattal végzi. A gyülekezet a lelkészi lakás átalakítására és bővítésére tesz komoly előkészületeket. Az egyházközség lélekszáma lassan, de állandóan növekedik. Az egyházközségnek saját temetője nincs. A gyermekek vallásórakon való megjelenése nem kielégítő. Lelkész rendszeresen végzi missziós munkáját a marosújvári leányegyházközségben és a szórványokban. A nem nagy befogadóképességű templomban a hétköznap ellenére népes gyülekezet vett részt az istentiszteleten, amelyen a helyi üdvözlések és tartalmas műsor után a város mindkét ortodox lelkésze Tocănel Ioan és Văidean Virgil, valamint Pap László plébános is jelen voltak, meleghangú köszöntő beszédeket mondtak és a közös vacsorán is részt vettek. A református gyülekezet lelkésze, betegségére hivatkozva kimentette magát.

Tordára (október 24) vasárnap reggel érkezett a püspöki vizitáció. A gyülekezet lelkésze Fazakas Ferenc, önkéntes énekvezér Szabó Róza és nem régen megválasztott gondnoka Fodor Béla. Lelkész fáradhatatlan a hívek nyilvántartásában és rendszeres látogatásában, aminek eredményeképpen az egyházközség anyagilag is erős alapon áll. Beszervezte a gyülekezet férfi és nő tagjait, akik a különböző bizottságok tagjaiként a gyülekezet életében ténylegcsen részt vesznek. Ennek eredményeképpen a templomlátogatás és a valláserkölcsi nevelés is megnyugtató. A délután tartott keblitanácsi gyűlésen mintegy 50 férfi és nő jelent meg. A református, római katolikus és unitárius egyházközségeknek közös temetője van, amelynek adminisztrációját a lelkész felesége, Fazakas Ferencné végzi. A temetőben több unitárius lelkész és énekvezér nyugszik. Közülük kiemelkedik híres lelkészük, Albert János síremléke. A délelőtti ünnepi istentiszteleten a helybeli üdvözlések és tartalmas műsor után a püspöki vizitációt Spinciu Gheorghe ortodox esperes, a távolléte miatt Bartalis Árpád római katolikus főesperest helyettesítő Portik Hegyi Kelemen sínfalvi plébános üdvözölték. A katolikus egyház főesperese a közös vacsorán már jelen volt és tartalmas, meleghangú üdvözlélet mondott. Az ótordai református gyülekezet lelkésze, Geréb Dániel, valamint az újtordai református lelkész, Lőrincz Tibor feleségükkel és népes küldöttséggel jelentek meg, mindketten köszöntőt mondtak és a közös vacsorán is részt vettek. A tordai gyülekezet a kisebb környékbeli egyházközségeket anyagi támogatásban részesíti. Lelkész jelenleg az aranyosgyéresi egyházközségbe is beszolgál. Megnyugvással állapítottuk meg, hogy ebben a nagymúltú egyházközségben lendületes élet folyik.

Kövend (október 25) szinte teljes egészében unitárius hívekből áll. A több évtizeden át itt munkálkodó Kiss Zoltán lelkész nyugdíjba vonulása után utódjául a gyülekezet Székely Miklós ifjú lelkészt hívta meg. Simonfi Miklós gondnok és Csép Dezső gazdagondnok buzgó irányításával a gyülekezet a lelkész lakáson nagy javítást és átalakítást végzett és fürdőszobát is szerelt fel. A kántori lakást gyülekezeti teremmé alakították át, amely 60—70 személy befogadására alkalmas. Itt tartják téli időszakban a megfelelő számban látogatott bibliaórákat, vallásórákat és szeretetvendégségeket. Püspöki vizsgálószék felhívta a gyülekezet figyelmét a melléképületek megjavítására, valamint a templom körüli kőkerítés sürgős újraépítésére. Ugyancsak utasította a vezetőséget három, jelenleg használaton kívüli, de nagy értéket jelentő úrvacsorai ill. keresztelői kehely mielőbbi rendbetételére. A gyülekezet nagy hiányossága az egyáltalán nem kielégítő templomlátogatás, amely az új lelkész-működés óta valamit, de nem sokat javult. Az esti ünnepi istentiszteleten is a gyülekezet létszámához mérten kevesen voltak jelen. Mégis megnyugtató a hívek egyházszeretete és áldozatkészsége.

Alsójárai (október 26) egyházközség lelkésze három évtizede Szathmári József. A gyülekezet nagyszerű, áldozatkész gondnoka Némethi Miklós, aki nem csupán gondnoki teendőit látja el nagy buzgósággal, hanem az énekvezéri és harangozói munkát is minden ellenszolgáltatás nélkül rendszeresen végzi. A püspöki vizitáció tagjaira nagyszerű benyomást gyakorolt a kívül-belül megjavított nagyon szép műemlék templom. Sajnos, a lélekszám kicsi és állandóan apad. A szintén kis lélekszámú református és római katolikus hívekkel a kapcsolat bensőséges. A beszolgáló református lelkész levélben mentette ki távolmaradását a csa-

lájában történt betegség miatt; a római katolikus gyülekezet részéről viszont itt is jelen volt az ide is beszolgáló fiatal sinfalvi plébános és üdvözölte a vizsgálószerkeket. A gyülekezet, bár az egyházi központ részéről anyagi támogatásban részesül, nagy erőfeszítéseket tesz önállósága megtartására. Az ünnepi istentisztelet és köszöntő után a lelkeszi lakáson szeretetvendégség volt.

Az egyházkör többi egyházközségeinek meglátogatása a jövő évre maradt.

A maros-küküllői egyházkör legnagyobb egyházközségének, Marosvásárhelynek, valamint az odatartozó leányegyházközségeknek a meglátogatása november 28—30. napjain ment végbe.

Szászrégeni (november 28) leányegyházközségbe dr. Barabássy László főgondnok, Inczeffy Károly felügyelőgondnok, Kolcsár Sándor esperes és felesége, valamint Kovács István beszolgáló gyakorló segédlelkész atyánkfiaival együtt érkezett a püspöki vizsgálószerke. Látogatásunk elején Demeter József szászrégeni református lelkész vendégszeretetében részesültünk. Az 50 évvel ezelőtt épült szép református templom, amelyben havonként tartjuk istentiszteleteinket, zsúfolásig tele volt, híveinken kívül nagyszámú református és római katolikus egyházztaggal. A templomba belépve a református egyházközség 40 tagú vegyes dalárdája felemelő énekszámokkal köszöntött. A leányegyházközség üdvözlete után Inczeffy Károly felügyelőgondnok és Kovács István gyakorló segédlelkész köszöntötték a vizitációt, majd Demeter József református és Gál Sándor római katolikus lelkész üdvözlete hangzott el, végül újabb énekszámot adott elő az énekkar. A közebédén jelen volt és üdvözlő beszédet mondott Nemes Árpád magyarrégeni református lelkész is. Örömmel jegyezzük fel, hogy a testvéregyházközségek vezetői kis közösségünket nagy szeretettel veszik körül.

Marosvásárhelyen (november 29) vasárnap tartottuk a vizsgálatot, amelyre a nagy lélekszámú gyülekezet Kolcsár Sándor esperes-lelkész, Kovács István gyakorló segédlelkész és Elekes Béla gondnok irányításával nagyon szépen felkészült. A templom előcsarnokában ünnepi fogadás volt, keblitanácsosok és mintegy 60 fiú és leány részvételével. Esperes-lelkész üdvözlete után Horváth Györgyné énekvezér vezetésével gyermekeink szép énekszámokkal köszöntöttek. A zsúfolásig megtelt templomban az istentisztelet után helyi köszöntők, majd Inczeffy Károly felügyelőgondnok, valamint Anca Ioan ortodox, Fülöp Dénes református és Lestyán Ferenc római katolikus lelkészek üdvözletei következtek. Utána magas színvonalú ünnepi műsor hangzott el, élményszámba menő művészi ének- és orgonaszámokkal, kórus szavalattal; végül az egyházközség énekkara gyönyörködtetett énekszámával. Ünnepély után mintegy 50 résztvevővel közebédén vettünk részt.

A keblitanács ülésén megtárgyaltuk a második egyházközség és lelkeszi állás megszervezésének az ügyét. Egyöntetű volt a vélemény, hogy az új lelkeszi állás csak akkor tölthető be, amikor annak anyagi feltételei, templom és lelkeszi lakás megszerzésével megteremtődtek.

Püspöki vizsgálószerke megnyugvással állapítja meg, hogy az egyházközségben eleven, lüktető élet van. A templomlátogatás nagyon jó; gyakorik a színvonalas ünnepi istentiszteletek. A gyülekezet lelkesze fáradhatatlan buzgósággal tartja össze a gyülekezet tagjait, és esperesi teen-

dőin kívül a vidékről kórházba kerülő hiveinket is rendszeres lelkipásztori gondozásban részesíti.

Másnap a *jeddi* leányegyházközséget látogattuk meg (november 30). Az istentiszteletet Mihály Lajos gondnok otthonában tartják. Ide gyűlt össze látogatásunk alkalmával is a gyülekezet. Jelen volt Ötvös József református lelkész is feleségével együtt és üdvözölte a püspöki vizsgálószéket. A megleg hangulatú szeretetvendégségen a vizsgálószéket és a híveket dr. Murvay Sámuel köri felügyelőgondnok köszöntötte. A kis szeretetközösségből ünnepi hangulatban távoztunk.

A püspöki vizitáció kolozs-tordai egyházkör 12 egyházközségének, valamint a marosvásárhelyi gyülekezetnek és a hozzátartozó két leányegyházközségnek ennek az esztendőnek a folyamán végbement meglátogatása után, újból meglelégedéssel állapítja meg, hogy ezek a látogatások szükségesek és eredményesek voltak. Köri espereseinknek, körí jegyzőinknek és buzgó felügyelőgondnokainknak az egyházközségekben évenként végzett nehéz, felelősségteljes, de áldott ellenőrző és lelkesítő munkája nyomán újra meg újra megújul gyülekezeteink élete. Ezt a célt szolgálja egyetemesebb síkon az időnkénti püspöki vizitáció is. Híveink kivétel nélkül mindenütt nagyon vártak és szavakban ki nem fejezhető szeretettel fogadtak. Nagy örömünkre szolgált, hogy a templomokat kivétel nélkül mindenütt kijavítva, megfelelő szép rendben találtuk, ami a hívek egyházszeretetének, hitbuzgóságának, áldozatkészségének és feltétlen élniakarásának bizonytsága. Újra nyilvánvalóvá vált, hogy ha lelkészeink a gyülekezetek lelki irányítását hivatásszerűen végzik, az új társadalmi viszonyok között is, az Alkotmányban biztosított lelkiismereti és vallásszabadság alapján állva, ugyanakkor a fokozatosan egyre teljesebbé váló szocialista társadalmi rend minden nemes célkitűzését teljes erőnkkel támogatva, az egyházi élet eredményes.

Külön ki óhajtom emelni azt a nagy és eléggé fel nem becsülhető segítséget, amellyel espereseink a püspöki vizitáció megszervezésével, cselekvő részvételükkel és minden egyes meglátogatott gyülekezetben elhangzott lelkesítő beszédeikkel annak eredményes tevékenységét nagy mértékben biztosították. Ez az elismerés a püspöki vizitáción résztvevő főgondnokunk és körí felügyelőgondnokaink felé is hangzik.

Egyházi szolgálataimban a béke nemes, mindennél fontosabb ügyét állandóan szem előtt tartottam, részt véve minden tőlem telhető módon, szószéki szolgálataimban és mindennapi ténykedéseimmal annak megőrzésében.

3. Külföldi kapcsolataink

Március 11 és 12. napjain Frankfurtban részt vettem az Unitárius Világszövetség — IARF — Végrehajtó Bizottságának ülésén, amelynek főtémája a nyár folyamán a kaliforniai San Francisco közelében, Palo Altóban levő Stanford-i egyetemen rendezendő kongresszus előkészítése volt. A Végrehajtó Bizottság tárgyalta annak lehetőségét, hogy az 1977-ben Kolozsváron rendezett és jól sikerült IARF európai teológiai konferenciájához hasonlóan a jövő évben, 1988. július végén Kolozsváron teológiai konferenciát tartsunk.

Március 13-án, a Végrehajtó Bizottság gyűlése után, az IARF vezetőivel és a frankfurti központi iroda tagjaival együtt Kopenhágába utaztam, ahol az ottani unitárius egyházközség által rendezett IARF teológiai konferencián vettem részt. Ebben a városban folyt le 53 évvel ezelőtt,

1934-ben az IARF kongresszusa, amelyen egyházunkból nagyszámú küldöttség vett részt, köztük dr. Varga Béla főjegyző, dr. Kiss Elek teológiai tanár, valamint Lőrinczy Dénes, Lőrinczy Géza, Balázs Ferenc, Szent-Iványi Sándor lelkészek. Ezen a kongresszuson, két évi angliai tartózkodásom után, útban hazafelé én is jelen voltam, a Manchesterben szintén két évet töltött Darkó Bélával együtt.

A konferencián Dániából, Német Szövetségi Köztársaságból, Angliából, Hollandiából, Svédországból és Romániából összesen 70-en vettünk részt. Én a romániai unitárius egyház történetéről és jelenlegi tevékenységéről tartottam angol nyelvű előadást.

A megbeszélések során egyöntetű álláspont jutott kifejezésre, amelynek főbb pontjai Világszövetségünk eddigi programjának is alapvető tételei: 1. küzdelem a béke megvédéséért, 2. öntudatos részvétel minden olyan mozgalomban, amely a haladás, népek és nemzetek békésebb életének megvalósítását szolgálja. Ennek a szellemnek szószólói voltak minden időben az IARF tagegyházai, és harcosai kívánnak lenni velünk együtt a jövőben is.

A vasárnapi istentiszteleten a kopenhágai unitárius gyülekezet lelkésszé avatta Ragnar Emilsen svéd prédikátort. A dán és angol nyelven tartott szertartáson én is részt vettem.

Április 8-án egyházunk meghívására hivatalos látogatásra országunkba érkezett dr. William Schulz, az észak-amerikai unitárius univerzalista egyház elnöke feleségével, valamint Natalie Gulbrandsen moderator-főgondnokkal és férjével együtt. A négytagú küldöttség öt napos látogatása első estéjén, több egyházi vezetővel együtt, a püspöki család vendégei voltak. Másnap délelőtt az egyházi központban ünnepélyes fogadtatás volt. A Protestáns Teológiai Intézetben tett látogatás után, Tor-dán megtekintettük a római katolikus templomot, a jelentőségteljes 1568-i országgyűlés színhelyét, majd alsófelsőszentmihályi, sinfalvi, várfalvi, torockószentgyörgyi és torockói templomainkban és az illető egyházközségek lelkészi családainál tettünk rövid látogatást. Este Torockón Ferencz Gábor lelkész és családja vendégszeretetét élveztük. A második nap délelőttjén sárosi, dicsőszentmártoni, ádámosi és dombói egyházközségek templomait és lelkészi otthonait látogattuk meg. Délután Marosvásárhelyre utaztunk, ahol hétköznap ellenére, nagyszámú gyülekezet várt. Itt Schulz elnök prédikált; angol nyelvű egyházi beszédét, valamint Kolcsár Sándor esperes-lelkész és gyülekezete üdvözlétét dr. Erdő János főjegyző tolmácsolta magyar ill. angol nyelvre. Ezután tartalmas ünnepi műsor következett. A Marosvásárhelyen töltött éjszaka után másnap délelőtt segesvári, újszékelyi, alsóboldogfalvi, székelykeresztúri, fiatfalvi egyházközségek és lelkészi családjaikat látogattuk meg. Ezután a korondi egyházközségben megtekintettük a szép templomot. Virágvasárnapján délelőtt a kolozsvári belvárosi templomban, délután pedig a monostori buzgó gyülekezet istentiszteletén Schultz elnök prédikált. Este az iriszi templomban és a lelkészi családnál tettünk rövid látogatást.

Vendégeink távozásuk alkalmával a feljük mindenfelől kiáradó szeretetteljes fogadtatásért meghatottan mondtak köszönetet, hangsúlyozva, hogy látogatásuk számukra felejthetetlen élményt jelentett.

Május 16—18. napjain nem hivatalos minőségben egyházi központunkban látogatást tett dr. Harrington Szánthó Donald ny. new-yorki

lelkész, egyházunk nagy barátja, a Protestáns Teológiai intézet tiszteletbeli doktora.

Május 23-án, meghívásunk alapján, egy hétig tartó hivatalos látogatásra országunkba érkezett dr. Roy Smith, az Unitárius Világszövetség — IARF — elnöke, az angol unitárius egyház főtitkára feleségével együtt. Az Otopeni-i repülőtérré való megérkezésükkor püspök és András György előadótanácsos köszöntötték. Az első éjszakát Brassóban töltve, másnap, vasárnap délelőtt a kőhalom-homoródi egyházközségben tartott istentiszteleten András György imája után vendégünk prédikált angol nyelven, amelyet magyar nyelvre én fordítottam. Az istentisztelet és az azt követő műsor ünnepi hangulatban, nagyszámú gyülekezet jelenlétében folyt le. Vendégeink nagy érdeklődéssel szemlélték az egyetemes egyház összes gyülekezeteinek anyagi hozzájárulásával megszerzett szép egyházi épületet, a Vass Mózes lelkész irányításával elkészült istentiszteleti terten, a lelkészi lakást és a szépen gondozott kertet. Utána, a lelkészi család látott szívesen ebéden. A délutáni órákban rövid látogatást tettünk az olthévízi templomban és a lelkészi lakásban. Estére Brassóba érkeztünk, ahol elnök atyánk fia korábbi látogatása alkalmával már prédikált. Májay Endre lelkész meghívására a brassó melletti Poiana nyaralóhelyen vacsorán vettünk részt. Másnap Kolozsvárra érkezve, a püspöki lakásban és az egyházi központban tett látogatás után, meglátogattuk a Protestáns Teológiai Intézet rektorát, majd este részt vettünk a szováti egyházközség esti istentiszteletén. Ez alkalommal a templomban olyan nagy gyülekezet zsúfolódott össze, amilyent csak ezen a helyen lehet látni. Pataki András lelkész üdvözlője után az IARF elnöke prédikált, melyet dr. Erdő János főjegyző fordított, majd a lelkészi család szívesen látott vendégei voltunk. Másnap a segesvári és székelykeresztúri egyházközségeket látogattuk meg. Ezután Siménfalván a templom megtekintése után Péter József lelkész családja vendégszeretettel élvezte. A Kadácsban tett rövid látogatás után a székelyudvarhelyi egyházközségbe érkeztünk, ahol a templom megtekintése után dr. Szász Dénes lelkész és énekvezér felesége, valamint a fogadásunkra összegyűlt vezetőség és nagyszámú gyülekezet vendégei voltunk. Másnap, áldozócsütörtökön, napsütéses időben először Homoródszentmártonba érkeztünk. Ezután Recsenyéden és Homoródszentpálon állottunk meg. Ez utóbbi helyen a látogatás emlékére a templomkertben fát ültettünk. Oklándon a lelkészi lakás szép székelykapuja előtt fűvözenekar fogadott. Végül a karácsonyfalvi ősi műemlék templom megtekintése és a lelkészi család meglátogatása után Homoródmáson este 8 órakor istentiszteleten vettünk részt, amelyen mintegy 800 hívő jelenlétében az Unitárius Világszövetség elnöke prédikált angol nyelven. A késő esti szeretetvendégségen az egyházközség tanácstermében a gyülekezet vezetői mellett Boer Illés megyei vallásügyi hivatali felügyelő is részt vett. Az egész Homoródménán nagy gyülekezetek fogadtak. Vendégeink meghatottan gyönyörködtek a szép templomokban. A következő napon Korondon tettünk látogatást, majd Marosvásárhelyen a lelkészi család és az egyházközség vezetői vendégelték meg. Kolozsvárra érkezve, szombaton a püspöki család vendégei voltak. Utána vendégeinkkel repülőgépen Bukarestbe utaztunk. Vasárnap reggel az Otopeni-i repülőtéren búcsúzásuk alkalmával vendégeink meghatottan fejezték ki köszönetüket a felejthetetlen és gazdag élményekért,

valamint a meglátogatott gyülekezetek mindenikében a lelkészi családok által nyújtott meleg vendégszeretetért.

Július 26. és augusztus 17. közötti időben egy hat tagú egyházi küldöttség, amelynek tagjai a püspök vezetése mellett dr. Erdő János főjegyző, dr. Szabó Árpád és Rezi Elek teológiai tanárok, András György előadótanácsos és Kiss Alpár baróti lelkész voltak, részt vett a Kaliforniában, Berkeley városban tartott teológiai konferencián és azt követően az Unitárius Világszövetségnek Palo Alto városban, a Stanford egyetem épületében lefolyt kongresszusán. A küldöttség tagjai a teológiai megbeszéléseken és a kongresszus munkálataiban egyaránt cselekvő módon vettek részt, méltóan törekedtek egyházunkat és országunkat képviselni. Gyűlésünkön a tárgysorozat külön pontjaként a kongresszusról részletes jelentés fog elhangzani.

November 10—12. napjain nem hivatalos látogatása alkalmával fogadtuk az IARF főtitkárát, Diether Gehrmannt, akivel az 1988. július végén Kolozsváron tartandó teológiai konferencia programját tárgyaltuk meg.

4. Lelkésznevelés

Dr. Izsák Vilmos, a gyakorlati tanszék előadótanára 1986. augusztus 1-én nyugdíjba vonult. A tanszék óráinak ellátását átmeneti időre, komoly többletmunkaként, tanáraink vállalták. A bentlakás vezetője Rezi Elek, a hallgatók lelki nevelésének irányítója dr. Szabó Árpád.

Hallgatóink az előadásokon, reggeli áhítatokon, a tanárok által tartott bibliaórákon, valamint a vasárnapi istentiszteleteken pontosan megjelentek; a reggeli áhítatokat megfelelő módon végezték. Fegyelmi eljárásra nem került sor. A félévi és az év végi vizsgaeredmények általában kielégítőek voltak. Minden hallgató a sátoros ünnepeken legátusi szolgálatot végzett, amely lelkészeink jelentése szerint megnyugtató volt. A legátust fogadó lelkészi családoknak és gyülekezeteknek e helyen is köszönetet mondunk.

5. Kiadványaink

Állandó kiadványaink közül a Keresztény Magvető és az 1987. évi falinaptár jelent meg. Újra kiadtuk a konfirmációi kátét. Nyomatás alatt van az egyházi énekeskönyv és a konfirmációi emléklap. A jövő évre kértük az Imakönyv, Négyszáz év 1568—1968 című emlékkönyv, valamint a Közérthető evangélium megjelentetésének jóváhagyását.

6. Halottaink

Legutóbbi Főtanácsunk óta az alábbi atyánkfiai távoztak e földi életből az örökkévaló világba:

Ekárt Andorné Pálffy Sarolta, néhai székelykeresztúri lelkész özvegye 1986. november 22-én, 82 éves korában, Székelykeresztúron. A temetési szertartást Botha Dénes fiatfalvi lelkész végezte.

Nemes Dénesné Simon Anna, volt kálnoki lelkész hitvestársa június 22-én, 78 éves korában Bodokon. Sírjánál a szolgálatot Török Áron sepsiszentgyörgyi lelkész végezte.

Dr. Gyarmathy Árpádné Demény Ida, főgondnokunk hitvestársa, február 4-én, Budapesten. Hamvait április 27-én helyezték örök nyugalomra a kolozsvári evangélikus temetőben.

Id. Szabó Józsefné Gergely Mária február 11-én, 82 éves korában és

Id. Szabó József március 9-én, 84 éves korában Homoródvárosfalván. Az elhunytakban Dr. Szabó Árpád teológiai tanár édesanyját és édesapját gyászolja. Temetésükön a szolgálatot Bíró Barna lelkész végezte, búcsúszavakat Báró József köri esperes mondott.

Ozv. Lőrinczy Gergelyné Fülöp Irma, néhai désfalvi lelkész özvegye, április 8-án, 73 éves korában, Dicsőszentmártonban. Sirjánál Fazakas Endre lelkész búcsúztatta.

Miklós Istvánné Kenyeres Margit, volt medgyesi lelkész hitvestársa, április 25-én 65 éves korában, Medgyesen. Temetése Dombón volt, Beneczedi Ferenc lelkész szolgálatával.

Gál Gyula ny. lelkész augusztus 8-án, 87 éves korában Kolozsváron. Szolgálatát Torockószentgyörgyön egyházunk iránti hűséggel és odaadással végezte 42 évig. Előbb betegségi, majd korhatári nyugdíjat élvezett 23 évig. Temetésén a szolgálatot Szabó Dezső lelkész végezte.

Tana Ferenc főszámvevő, augusztus 12-én, Kolozsváron.

Hegyí Géza, az E. K. Tanács tagja, a Gazdasági Bizottság elnöke, szeptember 10-én, 82 éves korában, Kolozsváron. Temetésén a szolgálatot Sebe Ferenc ny. tanácsos végezte.

Ozv. Kolcsár Jánosné Fazakas Mária. Kolcsár Sándor esperes-lelkész édesanyja, szeptember 17-én, 86 éves korában, Marosvásárhelyen. A temetési szertartást Kovács István gyakorló segédlelkész végezte.

Elhunyt hittestvéreink emlékét szívünk mélyén őrizzük.

Az elhangzott jelentésből kitűnik, hogy habár időnként fájdalmas, lehangoló jelenségekkel is kellett találkozunk, a legutóbbi Főtanács óta eltelt időszakban is az egyházi központ tisztviselőivel együtt igyekeztünk legjobb tehetségünk szerint, hivatásszerűen munkálkodni. Ebben az igyekezetünkben jelentős támogatóink teológiai tanáraink voltak, akik szívesen vállalták a negyedévi lelkészi értekezleteken való részvételüket és előadásaikkal, valamint a megbeszélések irányításával fontos szolgálatot teljesítettek. Elismeréssel adózunk főgondnokainknak, főjegyző atyánkfiainknak, egyházköreink vezetőinek, elsősorban espereseinknek, továbbá köri jegyzőinknek és pénztárosainknak, valamint köri felügyelőgondnokainknak, akik az egyházkör egyházközségeinek évenkénti meglátogatásában való részvételükkel a vizsgálatok értékét nagyban emelték. Köszönjük, hogy lelkészeink, órhelyükön hűséggel állva, gondnokaik és keblitanácsosaik önzetlen, buzgó támogatásával egyházközségeink életének zavartalan működését biztosították. E helyen külön is ki kell emelnünk annak az áldásos tevékenységnek a nagy jelentőségét, amelyet az egyházközségekben buzgó gondnokaink végeznek. Nagy megnyugvással gondolunk arra, hogy híveink túlnyomó többsége, egyházunkhoz való ragaszkodásáról, hívhűségéről és példamutató áldozatkészségéről újra meg újra tanubizonyságot tesz.

Végül hálás köszönetünket nyilvánítjuk a Vallásügyi Hivatal elnökének és munkatársainak azért a megértő, jóindulatú támogatásért, melyet ügyeink megnyugtató rendezésében állandóan tapasztaltunk.

Isten áldása legyen lélekszerint, az evangélium szellemében végzett munkánkon.

TANULMÁNYOK

Dr. SZABÓ ÁRPÁD

A MŰLT VALLATÁSA: MEGSZÓLALNAK A SZIKLASÍROK*

RÉGÉSZETI FELFEDEZÉSEK JERUZSÁLEMBEN

Amikor a régészet felfedezéseiről olvasunk, amelyek az ókori Közel-Kelet területén felszínre hozták a letűnt korok emlékeit, az első kérdés, amit legtöbben feltesznek az, hogy azoknak milyen kapcsolatuk van a Bibliával. A kérdés a kívülálló számára zavarbaejtő lehet. Egyrészt meg van győződve arról, hogy a régészeti felfedezések eloszlatták az elmúlt nemzedékek kételkedését, és megerősítették a Biblia történetiségét. Másrészt viszont azt hallja, hogy a régészet bebizonyította, a Biblia egyszerűen téved. Az a törekvés azonban, hogy csak egyik szemünkkel pillantunk a régészeti eredményekre, miközben a másik a Bibliára szegezve marad, olyan ferde látásmódhoz vezet, amely az emberrel tévesen láttatja meg ezeket az ősi kultúrákat, mindpedig magát a Bibliát.

A régészeti bizonyítékok ugyanis csak egyikét jelentik azoknak a tényezőknek, amelyeket a Biblia alapját szolgáltató történelmi valóság vizsgálatához figyelembe kell vennünk. A másik tényező a rendelkezésre álló bibliai szövegek kritikai vizsgálata, az, hogy mikor írták azokat, mi volt a szerzők célja, milyen volt történelem-értelmezésük, másszóval azok a kérdések, amelyeket a biblia-kritika címszóval össze lehet foglalni, legalább ugyanilyen fontosak. A Biblia szövege és a régészet által szolgáltatott adatok objektív tényezők, amelyek felett a vitának nincs helye. Viszont ha ezeket az adatokat különböző elméleti összefüggésekbe helyezük el, azaz különbözőképpen s főként célzatos beállítással értékeljük, akkor igen különböző képeket kapunk a Bibliáról.

A régészet sem nem bizonyítja, sem nem cáfolja végérvényesen a Bibliát. A régészetnek egészen más, igen fontos feladatai vannak. Ez a tudomány bizonyos tekintetben újra életre kelti azt az anyagi világot, amelyet a Biblia feltételez. Annak ismerete ugyanis, hogy miből építettek egy házat, vagy milyen is volt egy kultuszhelyként használt „magaslat“, egyrészt nagyban emeli a bibliai szöveg megértésének fokát, másrészt kiegészíti a történelmi tudósításokat. Továbbá, a régészet ismerteti velünk az ókori Izrael szomszédainak életmódját és gondolkozását, ami önmagában is érdekes, és ami ugyanakkor megvilágítja azt az eszmevilágot,

---

* Az ismertetés Gabriel Barkay: „Ketef Hinnom. A Treasure Facing Jerusalem's Walls“ című beszámolója felhasználásával készült.